

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОГО ДОЗВІЛЛЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

Козубовський Р.,
м.Ужгород

Проблеми відхилень у поведінці неповнолітніх впродовж останніх десятиріч набувають дедалі більшої актуальності, оскільки кількість правопорушень, злочинів, вчинених неповнолітніми, суттєво зростає.

Пошукам ефективних шляхів і методів попередження правопорушень дітей і підлітків присвячені дослідження багатьох вітчизняних учених (І.Запорожан, В.Оржеховська, В.Синьов, Т.Федорченко, М.Фіцула та ін.), зокрема це стосується питань превентивної роботи з неповнолітніми різних вікових категорій, вдосконалення правового виховання, профілактики наркоманії, організації здорового способу життя тощо.

Перспективними нам видаються дослідження, які стосуються організації здорового способу життя дітей, підлітків, молоді. Адже, безперечно, здоровий спосіб життя в значній мірі є запорукою попередження девіацій.

Водночас, зауважимо, що досліджень такого плану поки що недостатньо. Особливо потребують уваги питання дозвілля як складової здорового способу життя. В свою чергу, організація змістовного дозвілля є важливим засобом у профілактиці правопорушень неповнолітніх.

Цікаво відзначити, що великого значення дозвіллю як засобу попередження злочинності надавав ще відомий філософ Арістотель. Серед заходів попередження злочинності він виділяє такі фактори: справедливий державний лад; стабільність законів; боротьба з корупцією; надання можливості реалізувати в соціально корисних формах активність різних верств населення, особливо дітей і молоді.

Дозвілля розглядається ним як діяльний стан людини, яка ні в чому не має потреби, а діє в силу природно властивої їй людської активності. Дозвілля – це розвиток розуму і душі [1].

Ми солідарні з Л.Масленковою [2] у розумінні нею основних положень профілактики девіантної поведінки неповнолітніх. Запропонована нею система профілактики включає такі важливі блоки:

- виховання педагогічної культури школи, сім'ї;
- правильна організація виховання неповнолітніх в шкільному колективі;
- робота з неформальними групами, спрямування їх активності в позитивне русло;

- використання різноманітних організаційно-виховних форм роботи з неповнолітніми, схильними до девіантних проявів;

- доцільне використання наступних „опорних пунктів” у профілактично-виховній роботі: природи, культури, діяльності, людей, з якими неповнолітній вступає в ті чи інші відносини, позитивних властивостей самого неповнолітнього, його захоплень тощо.

Отже, в цій системі передбачається вплив на неповнолітнього не тільки в процесі шкільних занять, але й через природу, культуру, його захоплення, тобто через організацію учнівського дозвілля.

Водночас, не можна не погодитися з вітчизняною дослідницею Н.Кононенко [3, с.60], яка зауважує, що в організації дозвілля дітей і підлітків на сьогоднішній день є чимало недоліків. Безцільне вештання вулицями, паління, вживання алкоголю, або щоденний кількогодинний перегляд телепередач є досить привабливим заняттям для багатьох неповнолітніх. В умовах сьогодення діти і підлітки надають перевагу тим формам проведення дозвілля, які не потребують інтелектуальної напруги, певних знань та навичок, спеціальної підготовки, творчих пошуків. Часто брак досвіду самоорганізації дозвілля у неповнолітніх стає причиною вступу до різних злочинних угруповань.

Отже, необхідність організації дозвілля неповнолітніх, яке має величезний потенціал виховних впливів, на нашу думку, цілком очевидна.

Дійсно, сфера дозвілля займає важливе місце у житті людини, особливо – молоді. Саме в молодому віці найбільше хочеться розважатися, спілкуватися з друзями, ходити на концерти та дискотеки, відвідувати заклади культури тощо. Для розуміння значення дозвілля, його місця у житті людини, основних тенденцій та проблем у цій сфері, перш за все, необхідно розкрити поняття дозвілля.

Дозвілля – це діяльність у вільний від праці чи навчання час, завдяки якому індивід відновлює свою здатність до праці та розвиває в основному ті уміння і здібності, які неможливо удосконалити в сфері трудової чи навчальної діяльності. Час дозвілля дозволяє кожному індивіду вибирати ті види занять, що володіють властивостями, які відсутні в багатьох видах трудової діяльності в робочий час [4].

Безперечно, дозвілля відіграє велике значення в житті

молоді. В сфері дозвілля створюються, зберігаються та передаються з покоління в покоління зразки культурних традицій через різноманітні форми навчання, просвіти, виховання, підключення індивідів, соціальних груп до культурно-дозвіллевой діяльності. В процесі цієї діяльності відбувається розвиток та саморозвиток особистості. Крім того, відбувається соціалізація особистості, в процесі якої індивід збагачується новим соціальним досвідом. І тому необхідно, щоб обрані для його проведення заняття були по душі людині, розвивали та удосконалювали її як фізично, так і духовно. Щоб досягти цього, потрібно не допускати заповнення дозвілля випадковими заняттями, які мало дадуть і розуму, і серцю.

Важливо, щоб дозвілля не тільки розважало, а й сприяло вихованню юнаків та дівчат, їх всебічному розвитку, допомогло формувати в них науковий світогляд, політичну культуру, естетичні погляди та смаки, виробляло вміння відстоювати та берегти свої ідеали та духовні цінності, і, що дуже важливо, протистояти негативним впливам. Завдяки заняттям на дозвіллі молоді людина може краще зрозуміти власне життя, свої професійні якості, творчі здібності.

До дозвілля перш за все потрібно підходити як до засобу виховання та самовиховання людини, формування всебічно, гармонійно розвинутої особистості. При виборі і організації тих чи інших занять, форм дозвілля необхідно враховувати їх ідейно-виховне значення, чітко уявляти, які якості особистості вони допомагають сформувати та закріпити в людині. Завдання людини всебічно розвивати свої здібності має особливий характер. Справа в тому, що формування та розвиток здібностей може бути реалізованим лише на основі задоволення потреб. Останні в даному взаємозв'язку виступають рушійною силою здібностей. В зв'язку з цим вказане завдання передбачає всебічний розвиток здібностей людини і таке ж всебічне задоволення її потреб. Зрозуміло, що вирішення цього завдання неможливе без сфери дозвілля, де знаходить задоволення цілий комплекс потреб, тому числі і потреб особистості в розвитку, самовдосконаленні. Воно проявляється як її свідоме бажання навмисне впливати на себе певними заняттями, вправами з метою самовдосконалення, розвитку.

Таким чином, активне, змістовне дозвілля потребує певних потреб та здібностей людей. Акцент на творчі види занять на дозвіллі, на забезпечення прямої участі в них кожної молоді людини – ось шлях формування у юнаків і дівчат особистісних якостей, які сприяють змістовному та активному проведенню дозвілля.

Друга вимога до організації дозвілля молоді полягає в тому, що воно, безперечно, повинно бути різноманітним, цікавим, носити розважальний характер. Єдиний спосіб забезпечити саме таке дозвілля – це надати можливість кожному активно проявити себе, свою ініціативу в різних видах відпочинку.

Диференціація дозвілля за інтересами повинна доповнюватися його поділом з врахуванням різних груп молодих людей. У віковому, професійному, територіальному відношенні молодь, як особлива соціальна група, неоднорідна: сільська, міська, молодь, яка навчається і та, яка зайнята в різних сферах народного господарства, сімейна та несімейна тощо. Звичайно, всі ці підгрупи молоді відрізняються одна від одної потребами, рівнем культурної і професійної підготовленості, бюджетами вільного часу та відношенням до нього.

Одним із видів дозвілля є фізкультура і спорт, які забезпечують не тільки здоров'я, нормальний фізичний розвиток,

але і вміння володіти собою, своїм тілом. Зручними формами залучення молодих людей до занять фізкультурою та спортом є спортивні клуби, секції. В них молодь може не тільки потренуватися, але і поспілкуватися з іншими, відпочити.

Володіння спеціальними психічними вправами створює передумови психічного саморегулювання, скорочує час відновлення духовного самопочуття. Це дуже важливо в умовах інтенсифікації життєдіяльності людини під дією науково-технічного прогресу, коли вона змушена шукати шляхи найбільш оптимальної організації свого життя. Психічні навантаження постійно зростають, кожному важливо не перетомлюватися, а якщо таке стається, необхідно вміти швидко їх знімати і розслабитись. На думку спеціалістів, сьогодні потрібно вести розмову про формування навичок психотренування більшості населення. Особливо потребують ці навички молоді люди, які не навчилися регулювати свою активність та розраховувати можливості свого організму і часто потрапляють в стресові ситуації. В таких випадках психотренування є незамінними, з їх допомогою можна досягти відчуття спокою, впевненості в собі. Вони дають змогу людині зняти емоційне напруження та фізичне навантаження, відчути себе відпочившою і готовою до активної діяльності. В зв'язку з цим особливо важливою нам видається наявність психолога у закладах освіти, який може надати молодим людям посильну допомогу шляхом організації психотренінгів.

Дозвілля молодих людей завжди характеризувалося вагомою часткою розваг, які представляють собою полегшений спосіб реалізації вільного часу, який передбачає головним чином розслаблюючий емоційний відпочинок, розвантаження від праці. Багато форм дозвілля є розважальними, але перш за все – це гра.

Кожна гра – багатофункціональна. В життя молоді людини вона здатна внести значний інтерес: навчити творчо мислити, швидко приймати рішення, активно діяти, розвинути особливі уміння та навички тощо. Гра – це змагання, спілкування, форма групового життя. Її позитивною стороною є те, що кожному учаснику необхідно проявити особистісні якості: волю, ризик, наполегливість, кмітливість тощо. Крім того, гра дає змогу людині розвинути навички колективної роботи, вміння приймати рішення не одноособово, а разом з іншими членами групи, здатність до співпраці.

Значною популярністю серед молоді користуються КВК. Вони завжди збирають велику молодіжну аудиторію. У навчальних закладах цілком можливо влаштувати ці заходи частіше, ніж це робиться зараз.

Приваблюють молодих людей і такі види ігор, які пов'язані з використанням ігрових апаратів та персональних комп'ютерів. В епоху науково-технічного прогресу, такий спосіб проведення дозвілля стає все більш популярним серед сучасної молоді, особливо серед учнів старших класів, профтехучилищ. Разом з тим слід звернути увагу на небезпеку надмірного захоплення молоді комп'ютерами, виникнення залежності від комп'ютерних ігор.

Можна виділити найбільш привабливі для молоді форми розваг: відвідування різноманітних видовищ, танців, ігор, перегляд телепрограм, читання газет та журналів.

Отже, безперечно, сьогодні життя потребує нових типів закладів культури та відпочинку для організації дозвілля молоді, які здатні ефективно задовольняти різноманітні інтереси та потреби молоді, підвищати рівень її загальної культури, дадуть можливість виявити молоді таланти, будуть сприяти розкриттю нових обдарувань, відволікати від шкідливих звичок, допоможуть запобігти вчиненню правопорушень і злочинів неповнолітніми і молоддю.

Література та джерела

1. Аристотель. Никомахова етика. Аристотель. Сочинения. - М.: Наука, 1983. - 200с
2. Масленкова Л.И. Теория и методика воспитания/ Л.И.Масленкова. - М.: Педагогика, 2002. - 480с
3. Кононенко Н.М. Недоліки організації дозвілля як чинник поширення бездоглядності дітей/ Н.М.Кононенко. - Пост.Методика. - 2009. - №2. - С.60-61
4. Мосалев Б.Г. Досуг: методология и методика социологических исследований/Б.Г.Мосалев. - М.: МГУ, 1995. - 167с

Автор статьи рассматривает организацию содержания досуга как составной профилактики правонарушений несовершеннолетних. Проблемы девиаций в поведении несовершеннолетних за последние десятилетия стоят все более актуальными, количество правонарушений, совершенных несовершеннолетними, существенно возрастает.

The author of the article has considered the important role of the leisure in the child's crime prevention. He has stated, that problems of deviations in the under-age behaviour during the latest decade have become more topical and the number of committed crimes has raised.